

Spółeczny projekt ustawy o cmentarzach i pochówkach

– podstawowe unormowania

1. Projekt zawiera **kompleksową regulację** problematyki cmentarnej:
  - a) cmentarze
  - b) pochówki
  - c) groby i cmentarze wojenne, łącznie z cmentarzami ofiar epidemii i grobami masowymi
  - d) groby weteranów walk o wolność i niepodległość Polski
  - e) stwierdzanie zgonu (instytucja koronera)
  - f) ekshumacja
  - g) przedsiębiorca pogrzebowy
  - h) krematoria
2. **Dwa podstawowe cele regulacji:**
  - a) wzmocnienie ochrony cmentarzy, w tym cmentarzy dawnych, obecnie nieczynnych
  - b) rozszerzenie rodzajów pochówku, w tym o formy ekologiczne
3. **Formy pochówku:**
  - a) tradycyjne – zwłoki, szczątki i prochy chowa się na cmentarzu w grobach, katakumbach, kolumbariach, wyjątkowo zwłoki chowa się w morzu
  - b) nietradycyjne – prochy mogą być rozsypane:
    - i. na cmentarzach na polach pamięci
    - ii. w morzu
    - iii. na terenie nieruchomości prywatnej, za zgodą jej właściciela
    - iv. na terenie nieogrodzonej nieruchomości publicznej, bez zgody jej właściciela
  - c) nietradycyjne – pochówki ekologiczne:
    - i. na cmentarzach ekologicznych zakładanych na terenach rolnych, leśnych, łąkach, w trumnach lub urnach ekologicznych (biodegradowalnych) albo
    - ii. poprzez zatopienie urny ekologicznej w morzu
  - d) nietradycyjne – pochówki osób wybitnie zasłużonych dla Polski w Panteonie Rzeczypospolitej (regulowanej odrębną ustawą), na cmentarzach w mauzoleach lub alejach zasłużonych, według ceremoniału świeckiego
4. Cmentarze (także nieczynne) mogą być tylko własnością publiczną (Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego) albo związków wyznaniowych. Cmentarze należące do osób fizycznych i prywatnych osób prawnych podlegają wywłaszczeniu
5. Zarząd cmentarza, także nieczynnego, sprawuje jego właściciel; właściciel może powierzyć zarząd cmentarza prywatnemu zarządcy
6. **Instrumenty ochrony cmentarzy:**
  - a) zakaz zbywania i zabudowy cmentarzy, tak czynnych, jak i nieczynnych (dawnych cmentarzy)
  - b) zakaz wywłaszczania cmentarzy wyznaniowych
  - c) przeznaczenie cmentarza nieczynnego na inny cel dopiero po upływie 100 lat od ostatniego pochówku i pod warunkiem przekształcenia cmentarza w teren pocmentarny, czyli pod warunkiem dokonania ekshumacji szczątków i przeniesienia ich na inny cmentarz

- d) przyznanie związkom wyznaniowym interesu prawnego w zakresie ochrony cmentarzy przed ich dewastacją i zabudową w odniesieniu do wszystkich cmentarzy, które stanowią lub kiedykolwiek wcześniej stanowiły własność związków wyznaniowych
- e) powołanie Rady Ochrony Cmentarzy zajmującej się zwłaszcza ochroną cmentarzy nieczynnych (dawnych cmentarzy wyznaniowych) stanowiących obecnie własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego
- f) obowiązek prowadzenia rejestrów cmentarzy (czynnych i nieczynnych) przez gminy
- g) ujawnienie cmentarzy (czynnych i nieczynnych) oraz terenów pocmentarnych w ewidencji gruntów i budynków
- h) obowiązkowy wpis cmentarzy (z wyjątkiem cmentarzy ekologicznych) do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, ewentualnie do rejestru zabytków
- i) cmentarze nieczynne uważa się za zabytki archeologiczne podlegające wpisaniu do rejestru zabytków archeologicznych
- j) cmentarze, także nieczynne, oraz tereny pocmentarne podlegają oznaczeniu i upamiętnieniu w sposób uzgodniony z konserwatorem zabytków

7. Inne regulacje charakterystyczne dla projektu ustawy

- a) szczegółowe unormowanie prawa do grobu i prawa do pochowania zwłok, szczątków i prochów
  - i. prawo do grobu prawem osobisto-majątkowym
  - ii. prawo do grobu jest zbywalne do czasu pierwszego pochówku
  - iii. prawo do pochowania zwłok, szczątków i prochów stanowi dobro osobiste osób najbliższych zmarłego
  - iv. osoby najbliższe to: osoba pozostająca we wspólnym pożyciu ze zmarłym, w tym małżonek, konkubent lub partner, zstępni, wstępni, rodzeństwo, powinowaci w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia i jej małżonek
  - v. prawo do pochowania zwłok, szczątków lub prochów przysługuje:
    - osobom najbliższym zmarłego, a także
    - organom państwa w odniesieniu do osób wybitnie zasłużonych dla Polski, organom wojskowym w odniesieniu do osób wojskowych, osobie, która się do tego zobowiąże, chyba że osoby najbliższe wyrażą sprzeciw
- b) prawo do decydowania o sposobie swojego pochówku i Centralny Rejestr Decyzji dot. Sposobu Pochówku
  - i. każdy może decydować o sposobie swojego pochówku, wybierając jedną z jego dozwolonych form (zob. wyżej)
  - ii. decyzja ta jest wiążąca dla osób uprawnionych do pochowania zmarłego, jeżeli została wpisana do Centralnego Rejestru Decyzji dot. Sposobu Pochówku
  - iii. decyzja może być w każdym czasie cofnięta lub zmieniona
  - iv. Centralny Rejestr Decyzji dot. Sposobu Pochówku prowadzi MSW w systemie teleinformatycznym
- c) stwierdzanie zgonu przez koronera:
  - i. koroner to lekarz wyróżniający się wiedzą i doświadczeniem w zakresie stwierdzania zgonu, wpisany do rejestru koronerów prowadzonej przez

- wojewodę, działający na terenie powiatu lub grupy powiatów na podstawie umowy zawartej z wojewodą
  - ii. koroner to funkcjonariusz publiczny
  - iii. koroner stwierdza zgon w nietypowych przypadkach:
    - gdy lekarze lub ratownicy medyczni mają wątpliwości co do przyczyny zgonu
    - na żądanie Policji, prokuratora, Straży Pożarnej i Straży granicznej
- d) Rada Ochrony Cmentarzy
- i. w skład Rady wchodzi:
    - przedstawiciel Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
    - przedstawiciel MSW
    - przedstawiciele kościołów i innych związków wyznaniowych
    - przedstawiciele organizacji pozarządowych
  - ii. zadania Rady Ochrony Cmentarzy:
    - wydawanie zgód i zaświadczeń w sprawie dawnych cmentarzy wyznaniowych, obecnie nieczynnych
    - ustalenie zasad i form ochrony zabytków historycznych na cmentarzach
    - dysponowanie środkami Funduszu na rzecz Ochrony Nagrobków Historycznych
    - współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie ochrony cmentarzy i nagrobków historycznych
- e) Ochrona nagrobków historycznych i o szczególnej wartości artystycznej (łącznie „nagrobki historyczne”) i Fundusz na rzecz Ochrony Nagrobków Historycznych
- i. nagrobki historyczne są wyłączone z obrotu
  - ii. nagrobki historyczne będące w posiadaniu osób fizycznych i innych jednostek prywatnych podlegają przypadkowi na rzecz gminy, na terenie której się znajdują
  - iii. zarządcy cmentarzy prowadzą spisy nagrobków historycznych
  - iv. opiekę i ochronę nagrobków historycznych sprawują gminy pod nadzorem Rady Ochrony Cmentarzy
  - v. Rada Ochrony Cmentarzy prowadzi rejestr nagrobków historycznych
  - vi. dysponentem Funduszu na rzecz Ochrony Nagrobków Historycznych jest Rada Ochrony Cmentarzy
  - vii. Fundusz na rzecz Ochrony Nagrobków Historycznych jest przeznaczony na renowację i utrzymanie nagrobków historycznych w należytym stanie
- f) przedsiębiorca pogrzebowy
- i. zdefiniowanie usług pogrzebowych
  - ii. wymagania stawiane przedsiębiorcom pogrzebowym: posiadanie co najmniej dwóch pojazdów do przewozu zwłok, szczątków lub prochów, zatrudnianie co najmniej czterech pracowników na podstawie umowy o pracę, obowiązkowe szczepienia pracowników
  - iii. przedsiębiorcy pogrzebowi podlegają wpisowi do rejestru przedsiębiorców pogrzebowych prowadzonych przez wojewodów

- iv. zakaz prowadzenia usług pogrzebowych i reklamowania takich usług na terenie podmiotów leczniczych i zakładów opiekuńczych
  - v. zakaz wynajmowania i wdzierżawiania pomieszczeń na terenie podmiotów leczniczych i zakładów opiekuńczych
  - vi. zarządcy cmentarzy nie mogą ograniczać konkurencji przedsiębiorców pogrzebowych
  - vii. obowiązek publikacji cenników usług pogrzebowych z maksymalnymi stawkami takich usług
- g) krematoria
- i. krematoria prowadzą przedsiębiorcy pogrzebowi lub inne podmioty gospodarcze
  - ii. kremacji dokonuje się na podstawie zgody udzielonej przez osoby uprawnione do pochowania zwłok
  - iii. obowiązkowa kremacja osób zmarłych na choroby zakaźne
  - iv. obowiązkowa kremacja osób zmarłych chowanych na koszt gminy
  - v. obowiązek podania do publicznej wiadomości regulaminu krematorium
  - vi. obowiązek ewidencjonowania zwłok i szczątków poddanych spopieleniu
  - vii. obowiązek wydawania certyfikatów kremacji przedsiębiorcom pogrzebowym
  - viii. urny wydaje się przedsiębiorcom pogrzebowym

8. Panteon Rzeczypospolitej Polskiej – regulowany odrębną ustawą

- 1) monumentalny budynek wzniesiony i utrzymywany przez Instytut Panteonu RP, przeznaczony do chowania zwłok, szczątków lub prochów osób wybitnie zasłużonych dla RP; Panteon powinien być wzniesiony do 2030 r.
- 2) działalność Instytutu i Panteonu powinna mieć świecki charakter
- 3) organy Instytutu to Kapituła Panteonu RP oraz Zarząd Instytutu
- 4) zadaniem Kapituły jest podejmowanie decyzji w sprawie pochówków w Panteonie RP; decyzje Kapituły są ostateczne i nie podlegają zaskarżeniu
- 5) pochówki w Panteonie RP obejmują:
  - a) monarchów suwerennego Królestwa Polskiego, prezydentów RP, damy i kawalerów Orderu Orła Białego, kawalerów Orderu Virtuti Militari I–III klasy, Laureatów Nagrody Nobla
  - b) inne osoby wybitnie zasłużone dla RP, jeżeli wnioski w tej sprawie złożą: Prezydent, Sejm, Senat bądź grupa 50.000 obywateli mających czynne prawo wyborcze
  - c) inne osoby na mocy specjalnej ustawy uchwalonej większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów
- 6) decyzje o pochówku w Panteonie podejmowane są po uzyskaniu zgody osób najbliższych.
- 7) Panteon RP może być pierwotnym lub wtórnym miejscem pochówku (w razie dokonania ekshumacji zwłok, szczątków lub prochów osób wybitnie zasłużonych dla RP).